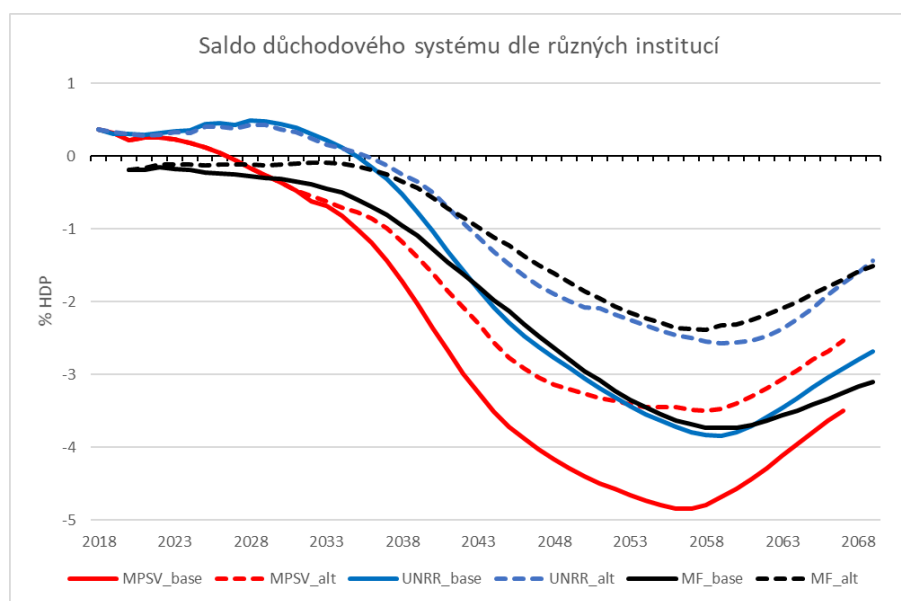

Srovnání projekce důchodového svému podle Deloitte a podle jiných institucí

V nedávné době vzbudila pozornost studie společnosti Deloitte „Jaké budou důchody?“¹, mj. proto, že překvapivě konstatuje, že „projekce ukazuje, že systém je dlouhodobě udržitelný“. Projekce Deloitte skutečně předpokládá, že důchodový systém bude generovat přebytky, které do roku 2035 vzrostou až na cca 1,25 % HDP. Posléze mají přebytky penzijního systému mírně klesat až na cca 0,8 % v roce 2045, aby následně vzrostly až k 2,4 % HDP v roce 2070. Tento závěr je přitom v příkrém rozporu s předpoklady projekcí ostatních institucí (MF, MPSV a NRR). Ty vesměs předpokládají deficity důchodového systému, jež vyvrcholí kolem roku 2060 s deficitem na úrovni cca 3,75-4,75 % HDP každý rok (viz graf níže). Tento materiál se prostřednictvím srovnání předpokladů studie Deloitte a projekce důchodového systému NRR ze Zprávy o dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí 2019 pokusí identifikovat největší zdroje rozdílu.²

Zdroj: NRR (Zpráva o dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí 2019), Ministerstvo financí ČR (Konvergenční program ČR, duben 2019), MPSV (Zpráva o stavu důchodového systému ČR a o jeho předpokládaném vývoji se zřetelem na demografickou situaci České republiky a na očekávaný populační a ekonomický vývoj), ČSÚ

Pozn.: Základní varianta dle věku odchodu do důchodu podle současného zákona, alternativa s důchodovým věkem podle § 4a zákona č. 582/1991 Sb. takovým, aby lidé strávili v důchodu ¼ života.

Důvodů, proč studie Deloitte projektuje na rozdíl od obdobných materiálů jiných institucí poměrně vysoké přebytky, je několik, přičemž jsou níže seřazeny podle námi vnímané závažnosti:

1) Hlavním důvodem, proč studie Deloitte vychází optimisticky, je předpoklad ohledně vývoje budoucího průměrného důchodu, resp. náhradového poměru (tj. podílu průměrného vypláceného důchodu a průměrné mzdy).

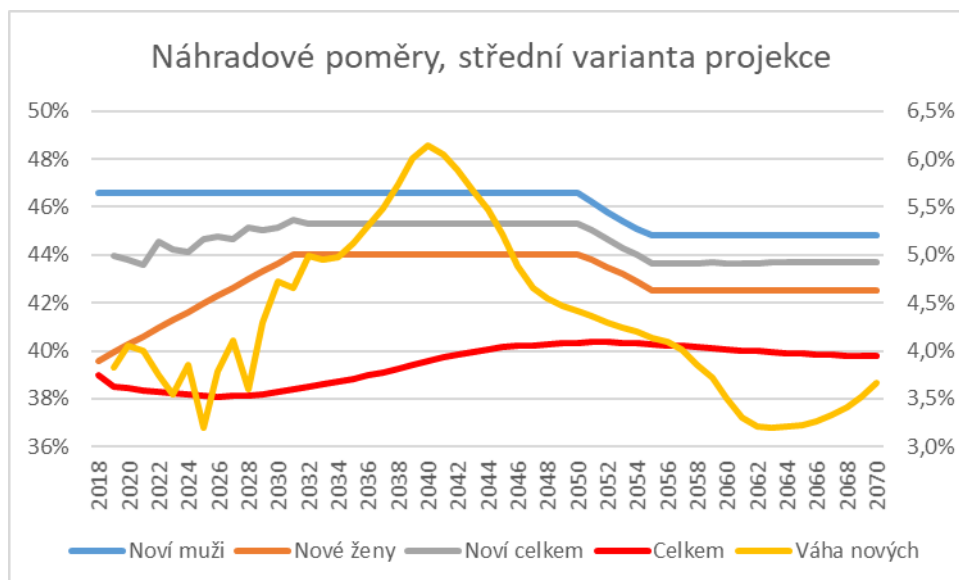
V Deloitte je tento ukazatel odvozen ze současné výše důchodu, který je do budoucna valorizován podle schématu růstu inflace plus poloviny růstu reálných mezd. Tento předpoklad vede vzhledem

¹ Posouzení projekce Deloitte je založeno pouze na veřejně prezentované studii, ze které však nejsou zřejmé mnohé detaily této projekce. Kupříkladu není zřejmé, nakolik se demografický model Deloitte odlišuje od demografické projekce ČSÚ. Dále není jasné, jakým způsobem Deloitte projektuje počet starobních důchodců, jak přistupuje k předčasným důchodům, k důchodům invalidním, vdovským/vdoveckým a sirotčím. Nejsou také známy detaily ohledně krátko/střednědobé projekce Deloitte, jaké z ní vyplývají mzdy apod.

² Detaily projekce důchodového systému NRR jsou kromě Zprávy také obsahem podkladových studií ÚNRR (2019): Projekce důchodového systému a ÚNRR (2019): Dlouhodobá makroekonomická projekce ČR.

v rovnovážném růstu reálných mezd v delším časovém horizontu k erozi náhradového poměru, který klesá ve studii Deloitte ze současných cca 40 % k méně než 25 % v roce 2070. Takovýto výpočet je nicméně podle našeho názoru nesprávný, neboť vůbec neodlišuje již existující důchody a důchody nově přiznané. Existující důchody podléhají valorizačnímu schématu podobnému předpokladu Deloitte, takže za předpokladu, že budoucí vlády nepodlehnu pokušení valorizovat více, než by odpovídalo povinné valorizaci ze zákona, bude jejich vývoj zhruba takový, jako předpokládá Deloitte. Výše nově přiznaných důchodů se ale bude za předpokladu platnosti stávající legislativy v budoucnu vázat na vyměřovací základ, který je funkcí průměrné mzdy a odpracované doby. Nově přiznané důchody tak budou oproti předpokladům Deloitte výrazně vyšší, stejně jako celkový náhradový poměr.

V projekci NRR předpokládáme odděleně náhradové poměry pro nové důchodce a pro důchodce s přiznanými důchody v minulosti, odděleně pro muže a ženy (viz graf níže). Pro nově přiznané důchody předpokládáme u mužů konstantní náhradový poměr až do r. 2050, potom počítáme s jeho postupným snižováním kvůli neuznatelnosti studia do doby zaměstnání. U nových důchodů žen předpokládáme nárůst náhradového poměru až do roku 2031 vzhledem ke sjednocení důchodového věku pro muže a ženy, od roku 2051 pak započítáváme opět jeho snižování (VŠ studium).

Celkový náhradový poměr závisí nejen na předpokládaném náhradovém poměru pro nové důchody, a na předpokládané valorizaci starých důchodů, ale i na podílu nových důchodů na celkovém počtu důchodů. Valorizaci starých důchodů předpokládáme obdobnou, jako je tomu ve studii Deloitte, pouze pro valorizaci používáme v souladu se zákonem místo celkové spotřebitelské inflace růst životních nákladů důchodců, který byl a zřejmě i nadále bude vyšší než CPI. Celkový náhradový poměr tak bude v naší projekci až do roku 2026 vzhledem k nízkému podílu nových důchodců a vzhledem ke způsobu valorizace mírně klesat. S tím, jak budou postupně do důchodu nastupovat silné populační ročníky, bude ale růst podíl nových důchodů na celku a tím vzroste i náhradový poměr nad 40 %.

Závěr: Vzhledem k podle našeho názoru chybnému způsobu výpočtu náhradového poměru je základní scénář studie Deloitte extrémně optimistický, nesrovnatelný s jinými projekcemi a prakticky nepoužitelný. Určitou relevanci může mít scénář Deloitte s předpokládaným stabilním náhradovým poměrem ve výši 40 %, i v něm je ale maximální deficit důchodového systému kolem roku 2060 vyčíslen na cca 1,75 % HDP, tedy oproti ostatním projekcím méně než poloviční.

2) Dalším důvodem relativní optimističnosti projekce Deloitte je podle našeho názoru **optimistický předpoklad ohledně rovnovážného růstu celkového HDP v dlouhém období**

Projekce Deloitte do roku 2030 modeluje hospodářský cyklus s pomocí vlastního blíže nspecifikovaného semi-strukturálního makroekonomického modelu. Pro období po roce 2031 modeluje potenciální HDP neoklasickým modelem ekonomického růstu využívajícím Cobb-Douglasovu produkční funkci se vstupy práce, kapitálu a produktivity, která roste ročním 2% tempem. Pro projekci počtu zaměstnanců studie předpokládá konstantní míru zaměstnanosti na úrovni 60,3 %, kterou násobí počtem lidí v populaci 15+. Takto vypočtený počet zaměstnanců bude v projekci více méně stagnovat.

Domníváme se, že studie Deloitte nebere dostatečně v potaz dopad stárnutí populace na velikost pracovní síly. Nárůst počtu osob starších 65 let o cca 1 mil. osob se nutně musí projevit v poklesu práceschopné populace (v našich modelech do této skupiny řadíme populaci starší 22 let po odečtení projektovaného počtu důchodců). To je ale v rozporu s předpokladem Deloitte o konstantní míře zaměstnanosti v populaci 15+, ze které vyplývá i stabilní projektovaná pracovní síla. V naší makroekonomické projekci pracujeme s podílem vůči potenciálnímu HDP, pro období do roku 2021 používáme predikci MF. Pro následné období uvažujeme ekonomickou konvergenci produktivity práce k Rakousku tempem 2,5 % ročně. Získáme tak projektované HDP na pracovníka, které je stejné pro všechny demografické varianty. Počet práceschopného obyvatelstva a potažmo počet zaměstnaných osob/pracovníků získáme odečtením projektovaného počtu důchodců od počtu obyvatel starších 22 let a v dané demografické variantě. Vynásobením počtu pracovníků a HDP a počtu pracovníků získáme celkové HDP, které tedy závisí mj. i na demografickém vývoji. Vedle toho projektujeme i vyšší průměrné mzdy, kterou využíváme pro projekci výše důchodů. V období 2040-2060, kdy se nejvíce projeví stárnutí populace a naroste počet důchodců, tak předpokládáme rovnovážné růsty celkového HDP pod 1,5 %, tedy níže, než studie Deloitte (2 % růst HDP).

Závěr: Studie Deloitte podle našeho názoru nedostatečným způsobem uvažuje dopady stárnutí populace na počet pracovníků a potažmo na růst HDP.

3) Studie Deloitte podle našeho názoru nejspíše **nemodeluje zcela realisticky jiné než starobní důchody (především důchody invalidní)**

Ve studii Deloitte chybí relevantní informace ohledně modelování jiných než starobních důchodů (invalidní důchody, vdovské/vdovecké a sirotčí důchody). Dle výsledků projekce se nicméně domníváme se, že studie Deloitte nemodeluje tyto důchody buď vůbec, nebo je modeluje velmi zjednodušeně. Opět zde může dojít k podhodnocení nákladů důchodového systému.

Projekce NRR ohledně vyplacených invalidních důchodů počítá s tím, že se prodlužování důchodového věku projeví v nárůstu počtu invalidních důchodců. To je dáno tím, že stávající invalidé, kteří v minulosti přestupovali po dosažení důchodového věku do starobních důchodů, budou setrvávat v invalidním důchodu delší dobu. Podíl vyplacených invalidních důchodů na HDP tak do roku 2040 naroste ze současných cca 0,8 % na více než 1 % HDP.

Celkově se domníváme, že studie Deloitte je ve svém základním i alternativním scénáři nadměrně optimistická ohledně budoucího vývoje, a že by při posuzování budoucího nastavení důchodového systému měly být použity alternativní studie MF, MPSV, či NRR.

Vypracoval: Michal Hlaváček, hlavní analytik ÚNRR